

XÁC ĐỊNH GIÁ TRỊ DOANH NGHIỆP TRONG CỔ PHẦN HOÁ VÀ NHỮNG YÊU CẦU ĐẶT RA CHO CÔNG TÁC THỐNG KÊ

Lê Nguyệt Hằng

Để đẩy nhanh tiến độ cổ phần hoá, tạo động lực và cơ chế quản lý năng động cho doanh nghiệp nhà nước, một trong những vấn đề cốt lõi là phải xác định đầy đủ, chính xác giá trị thực tế của doanh nghiệp. Kết quả xác định giá trị doanh nghiệp sẽ là cơ sở để định giá cổ phần và dự kiến cơ cấu bán cổ phần lần đầu cũng như xây dựng chính sách ưu đãi đối với người lao động trong doanh nghiệp, người sản xuất và cung cấp nguyên liệu... Nghị định 64/2002/NĐ-CP của Chính phủ ngày 19 tháng 6 năm 2002 về việc chuyển doanh nghiệp nhà nước thành công ty cổ phần là một bước hình thành hành lang pháp lý cho vấn đề này.

Giá trị thực tế của doanh nghiệp là giá trị toàn bộ tài sản hiện có của doanh nghiệp tại thời điểm cổ phần hoá có tính đến khả năng sinh lời của doanh nghiệp. Việc xác định giá trị thực tế của doanh nghiệp được căn cứ vào số liệu trong sổ sách kế toán và thực tế kiểm kê về số lượng, chất lượng tài sản của doanh nghiệp tại thời điểm cổ phần hoá. Ngoài ra, còn căn cứ vào lợi thế kinh doanh của doanh nghiệp như: Vị trí địa lý, uy tín kinh doanh, tính chất độc quyền về sản phẩm, mẫu mã, thương hiệu và khả năng sinh lời của doanh nghiệp. Phương pháp để xác định giá trị doanh nghiệp, theo tinh thần

Nghị định (Điều 19) nêu rõ: “Tùy theo đặc điểm của ngành nghề hoạt động sản xuất kinh doanh và điều kiện cụ thể của từng doanh nghiệp, cho phép áp dụng các phương pháp khác nhau để xác định giá trị doanh nghiệp cổ phần”. Quy định trên thể hiện ý chí của Nhà nước trong việc mở đường và tạo mọi điều kiện cho doanh nghiệp nhanh chóng tham gia cổ phần hoá, tuy nhiên cũng cần làm rõ thêm một số vấn đề để có thể thống nhất về phương pháp, bảo đảm thuận lợi cho các doanh nghiệp khi áp dụng.

Qua thực tế công tác cổ phần hoá trong những năm trước cho thấy, một số trường hợp doanh nghiệp đã lợi dụng những qui chế chưa chặt chẽ của Nhà nước trong kiểm kê, đánh giá tài sản, đánh giá tiềm năng, kết quả kinh doanh của doanh nghiệp để làm sai lệch, xác định không đúng giá trị doanh nghiệp làm giảm phần vốn của Nhà nước tại doanh nghiệp. Có một thực tế khách quan là nhiều thiết bị, máy móc của doanh nghiệp Nhà nước hiện nay mang tính đơn chiếc; được mua sắm từ nhiều nước trên thế giới và tại nhiều thời điểm khác nhau; một số thiết bị đã qua nhiều năm sử dụng, hết thời hạn khấu hao... do vậy, việc hình thành được một phương pháp chung để xác định giá trị thực tế còn lại là rất khó khăn. Tuy nhiên, trong quá trình xác định giá trị tài sản, mọi phương pháp phải căn cứ theo những tiêu chí chuẩn mực chung cho Nhà nước qui định thống nhất như các hệ số quy đổi, các tiêu chí dùng để đánh giá tài sản, hệ số tương đương... Mỗi phương pháp khác nhau sẽ cho ra kết quả khác nhau, do vậy, nếu không có và không tuân thủ những tiêu chí, chuẩn mực chung sẽ dẫn đến sự thiếu công bằng, không bình đẳng giữa các doanh

nh nghiệp và giữa những người lao động, làm thất thoát tài sản của Nhà nước.

Về nguyên tắc, giá trị của doanh nghiệp phải được tính đầy đủ cả ba yếu tố: tài sản hiện có, lợi thế kinh doanh và khả năng sinh lời. Để xác định giá trị tài sản cổ phần hoá, tuy có khó khăn, nhưng dù sao các doanh nghiệp cũng đã có ít nhiều kinh nghiệm trong các đợt tổng kiểm kê, đánh giá lại tài sản nhà nước vào những năm 1973, năm 1980 và các kỳ báo cáo kiểm kê hàng năm. Nhưng vấn đề xác định tiêu chí và thước đo cái gọi là “lợi thế kinh doanh” cho đến nay còn là rất mới đối với doanh nghiệp cũng như đối với cơ quan quản lý Nhà nước. Hiện tại, cũng chưa có tài liệu nào đề cập đến một cách đầy đủ và có chiều sâu về nội dung này. Lợi thế kinh doanh, đặc biệt là lợi thế về địa điểm của cửa hàng, vị trí của doanh nghiệp được Nhà nước cấp, cho thuê hay các ngành nghề được Nhà nước cho phép độc quyền kinh doanh sẽ được xác định như thế nào? còn là vấn đề tiếp tục nghiên cứu. Ví dụ, để xác định giá trị quyền sử dụng đất, phần giá trị mà ta gọi đó là giá trị thị trường, thực ra đó là giá trị của một phần giá trị sử dụng đất đai được đưa vào mua bán chứ không phải là toàn bộ giá trị sử dụng; hơn nữa phần giá trị này thường xuyên thay đổi do tác động của quan hệ cung - cầu và sự đầu cơ đất đai. Chỉ khi thị trường bất động sản đi vào hoạt động, đất đai bắt đầu tham gia vào thị trường kinh doanh thì giá cả thị trường đất đai mới phản ánh tương đối đầy đủ giá trị quyền sử dụng đất. Hơn nữa, hiện nay qui hoạch sử dụng đất ở các tỉnh, thành phố còn đang ở quá trình hoàn thiện, chắc chắn sẽ phải điều chỉnh do bước qui hoạch chi tiết và những yêu cầu mới về phát triển kinh tế-xã hội từng vùng cũng như cả nước.

Về khả năng sinh lời hay nói khác đi là hiệu quả về sản xuất kinh doanh cho đến nay chúng ta cũng chưa có thước đo chung để đánh giá mà mới chỉ nhấn mạnh hay đánh giá qua biểu hiện về một mặt, một khía cạnh nào đó mà chúng ta cho là quan trọng cần quan tâm.

Để xác định chính xác giá trị của doanh nghiệp làm cơ sở cho các doanh nghiệp nhà nước cổ phần hoá, cần khẩn trương xây dựng hệ thống chỉ tiêu thống kê tổng hợp và các hệ số dùng làm công cụ đánh giá chất lượng, giá trị thiết bị máy móc, thiết bị toàn bộ, dây chuyền sản xuất... để áp dụng thống nhất trong tất cả các loại hình doanh nghiệp; hình thành được hệ thống những chuẩn mực chung cho việc đánh giá giá trị doanh nghiệp. Đặc biệt vấn đề xác định lợi thế về giá trị quyền sử dụng đất của doanh nghiệp, các chỉ tiêu đề ra phải được nghiên cứu, xây dựng trên tổng thể quỹ đất chung cả nước cũng như từng vùng, địa phương để xây dựng những hệ số so sánh tương đương phù hợp. Điều này có nghĩa là khi xác định giá trị quyền sử dụng đất của những doanh nghiệp chuẩn bị cổ phần hoá phải xét trong toàn cục bao gồm cả những doanh nghiệp chưa nằm trong danh sách cổ phần hoá.

Hiện nay, các Bộ, ngành và địa phương trên cả nước đang tiến hành cuộc Tổng điều tra các cơ sở kinh tế, trong đó gồm cả những doanh nghiệp theo kế hoạch sẽ được cổ phần hoá. Đây là điều

kiện rất thuận lợi cho việc xác định giá trị của doanh nghiệp được đưa vào cổ phần hoá. Có thể nói là hơi muộn khi đặt ra yêu cầu này cho cuộc điều tra đã được tiến hành gần nửa đoạn đường, nhưng một số nội dung và chỉ tiêu đã được thiết kế sẵn trong biểu mẫu điều tra, vấn đề là cơ quan thống kê các cấp cần chú ý đến mục tiêu này khi tổng hợp và phân tích tài liệu điều tra phục vụ cho công tác cổ phần hoá doanh nghiệp nhà nước.

Các doanh nghiệp có trong danh sách được cổ phần hoá phải sớm thành lập Hội đồng xác định giá trị doanh nghiệp do cơ quan có thẩm quyền quyết định cổ phần hoá doanh nghiệp giới thiệu và phê chuẩn. Đương nhiên, trong Hội đồng cần có thành viên chuyên ngành Thống kê. Hội đồng xác định giá trị doanh nghiệp phải chịu trách nhiệm về tính chính xác của kết quả xác định giá trị doanh nghiệp. Để làm được chức trách này Hội đồng xác định giá trị doanh nghiệp phải xây dựng qui chế giám sát để giám sát tại chỗ hoạt động của quá trình xác định giá trị doanh nghiệp, đồng thời căn cứ vào hệ thống tiêu chí chung để xây dựng các tiêu chí cụ thể để đánh giá giá trị tài sản và hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp. Hội đồng có thể bổ sung thêm một số tiêu chí khác trong trường hợp nếu chỉ áp dụng các tiêu chí chung thì chưa bao quát hết tính đặc thù của doanh nghiệp hay sản phẩm của doanh nghiệp ■